

1

2 Innhold

3	2 Hvordan skal sykehusene i landet styres?	1
4	13 DAB radiosignal til alle	3
5	14 Støtte til opprustning og bygging av boliger til kommuner som bosetter flyktninger.....	4
6	15 Folk treng hus, og hus treng folk!	5
7	17 Sirkulær tekstilindustri - ja til pant på klær!.....	6
8	22 «Entur» -På tide å innføre sømløse kollektivreiser i hele landet	7
9	24 Gode tannhelsetjenester til hele befolkningen.....	8
10	25 Økosystemene i våre fjorder er i stor fare, gjør det noe da?	9
11	26 Barn i låginntekstfamiliar, gir vi dei ein sjanse?	10
12	27 Mer fokus på å forebygge rus og kriminalitet blant barn og unge.....	11
13	28 Effektiv forebygging av vold mot kvinner	12
14	29 Framtidsretta satsing på kvinnehelse.....	13
15	30 Rekruttering til lærarutdanningane	14
16	34 Auka kapasitet innan psykisk helse og rusbehandling	

17 2 Hvordan skal sykehusene i landet styres?

18

19 Et flertall i Stortinget bestående av Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet vedtok i
20 2001 å innføre en Foretaksmodell for sykehussektoren i landet. Modellen innebærer at
21 Staten overtok eierskapet av sykehusene fra fylkeskommunene gjennom statsforetak.

22 Etter at foretaksmodellen ble innført så viser det seg at loven om helseforetak mangler
23 det lovpålagte ansvaret som sykehusene tidligere hadde for alle pasienter som
24 behandles i spesialisthelsetjenesten, (Dagens Medisin, 2022).

25 Senterkvinnene registrer at modellen fører til konflikter blant annet mellom avdelinger
26 innenfor samme sykehus og kommuner i tilhørende sykehusregion. Når sykehusene
27 drives foretaksprinsippet, medfører dette større oppgaver for førstelinjetjenestene i
28 kommunene som må ta seg av alle pasienter som helseforetakene definerer utenfor sitt
29 ansvarsområde. Dette til tross for manglende kompetanse og ressurser i kommunene.

30 I løpet av de siste 23 årene har helseforetaksmodellen vært gjeldende for styring av
31 sykehusene i landet. I mars 2023 la regjeringen frem utredningen om Fellesskapets
32 sykehus hvor strukturelle forhold er beskrevet. Utredningen viser at ekspertutvalget ikke
33 har tatt stilling til hvordan sykehusene skal organiseres og styres i landet.

34 Senterkvinnene er opptatt av at sykehusene i landet bør styres av det offentlige med
35 vekt på følgende prinsipper:

- 36 • statlig eierskap
- 37 • sterk regional, politisk og demokratisk styring med stedlig ledelse

38 • redusere markedstenkning og mindre bruk av innsatsstyrt finansiering

39 Derfor ber Senterkvinnene om at regjeringen:

40 • revurderer hvordan sykehusene skal styres og organiseres

41 • fullfører og legger frem på ny en utredning i tråd med Hurdalsplattformen

42

43 13 DAB radiosignal til alle

44

45 Før 2017 hadde vi eit riksdekkande FM-nett tilgjengeleg for den norske befolkninga.
46 Dette var ein viktig del av kommunikasjonsberedskapen i Noreg. I 2017 fekk vi DAB
47 (Digital Audio Broadcast) som framleis ikkje er fullt utbygd i Noreg. Nokre område mister
48 DAB-signalet på norske vegar, det vert rett og slett stilt midt i sendinga. Det må komma i
49 gang meir utbygging av DAB slik at det blir eit tilbod i heile Noreg, også langs fjordane,
50 vegane og i tunellane.

51 Senterkvinnene vil:

- 52 • At det vert sett fart på utbygginga av DAB-dekninga i Noreg der det ikkje er
53 dekning i dag.

54

55 14 Støtte til opprustning og bygging av boliger til kommuner som 56 bosetter flyktninger

57
58 Alle landets kommuner har igjen fått spørsmål om å bosette flyktninger. For mange
59 begynner det å bli vanskelig å finne egnet bolig.
60 Økningen av flyktninger har skapt et press på mange kommuner for å kunne bosette og
61 integrere disse gruppene på en bærekraftig måte. Det er viktig at ikke bosetting av
62 flyktninger fortrenger andre grupper som er vanskeligstilt på boligmarkedet.
63 Det norske samfunnet må erkjenne behovet for å gi tilstrekkelig støtte til kommuner som
64 tar imot flyktninger, spesielt med tanke på å bygge eller ruste opp boliger for å
65 imøtekomme deres behov.

66 Senterkvinnene utfordrer regjeringen til å fremme følgende tiltak:

- 67 • Opprette øremerkede midler eller tilskuddsordninger for kommuner som bosetter
68 flyktninger, spesielt rettet mot bygging/opprustning av boliger og infrastruktur.
- 69 • Tilby faglig veiledning og ressurser til kommuner for å hjelpe dem med å
70 identifisere behovene for boligoppgradering og effektivt gjennomføre
71 opprustningsprosjekter.
- 72 • Tilby opplæring og støtte til kommunale ansatte og frivillige som arbeider med
73 integrering av flyktninger, med fokus på boligforhold og tilrettelegging.

74

75 15 Folk treng hus, og hus treng folk!

76

77 Og distriktskommunene trenger folk, både for å opprettholde innbyggertall og
78 tjenesteyting.

79 Derfor er boliger viktig. Ikke minst i forhold til rekruttering av fagkompetanse, for
80 eksempel innen helse. For å motivere til boligbygging, er det viktig at det tilbys gode
81 tilskudds- og låneordninger, både for private og for kommunene. Dette kan tilbys
82 gjennom Husbanken, som allerede har slike ordninger. Utfordringer er at disse midlene
83 er svært begrenset, både i omfang, i forhold til hvem som kan søke og hva det kan søkes
84 om midler til.

85 Å bygge boliger i distriktene medfører gjerne en større økonomisk risiko enn å bygge
86 boliger i sentrale strøk. Derfor må utbyggere tilbys gunstige tilskudds- og låneordninger
87 som reduserer denne risikoen. Det bør også etableres slike ordninger for eldre umoderne
88 boliger med renoveringsbehov.

89 For å styrke muligheten for boligbygging i distriktene ønsker Senterkvinnene:

- 90 • Å øke potten med midler som Husbanken tilbyr til tilskudd til boligbygging og
91 gjeninnføre øremerkede boligtilskudd til kommunene til etablering, utbedring og
92 tilpassing av bolig
- 93 • Å bidra til at kommunene kan tilby rimelige hustomter for utbygging
- 94 • Å stimulere kommunene til å tilby gode midlertidige boliger for utleie til nyansatte
95 som ønsker å vente med å investere i bolig, gjennom tilskuddsordninger som
96 legger til rette for dette
- 97 • Å stimulere private utbyggere til å bygge boliger for salg og utleie gjennom
98 gunstige tilskudds- og låneordninger
- 99 • Å bidra til at huseiere kan få midler til renovering og oppussing av eldre boliger,
100 enten for å bo i selv, for salg eller utleie
- 101 • Å styrke bostøtteordningen ytterligere slik at den når enda flere, blant annet ved å
102 heve grensene for bostøtte slik at flere faller innenfor ordningen
- 103 • Å bidra til økt bruk av Startlån i kommunene, og i større grad åpne opp for at det
104 kan benyttes til oppføring av nye enkle boliger eller kjøp av bolig med utleiedel
- 105 • Å motivere til at boligtilskudd brukes mer aktivt for innbyggere i etableringsfasen,
106 de som innvilges Startlån og i forhold til tilpasning av bolig
- 107 • Å øke pensjons- og trygdesatsene slik at enda flere har økonomisk mulighet til å
108 eie sin egen bolig
- 109 • Å stimulere til at det bygges flere aldersvennlige boliger i kommunene, både av
110 kommunene og private utbyggere
- 111 • Å stimulere til at det bygges flere hensiktsmessige boliger for mennesker med
112 funksjonsnedsettelse i kommunene, og bidra til at de også får mulighet til å eie
113 sin egen bolig
- 114 • Å gjøre det mer attraktivt for kommuner, utbyggere og innbyggere å ta i bruk
115 Husbankens virkemidler, eksempelvis leie til eie-ordningen, slik at flere kan eie sin
116 egen bolig.
- 117 • Å øke rentefradraget for boliglån på primærbolig

118

119 17 Sirkulær tekstilindustri - ja til pant på klær!

120

121 I dag er verdikjedene i tekstilbransjen stort sett lineære. Det er en svært liten andel av
 122 tekstilene som blir produsert som blir gjenbrukt, omsydd eller resirkulert. Det aller meste
 123 forsvinner ut av kjeden enten til forbrenning eller til deponi. Bransjen har et stort
 124 klimagassutslipp og et høyt forbruk av naturressurser.

125 Det finnes en rekke barrierer som gjør at det utfordrende å få til mer sirkulasjon i
 126 tekstilvarekjedene. Mange produkter er av dårlig kvalitet, har kort brukstid og egner seg
 127 dårlig for reparasjon. Det er mest ønskelig at tekstilene holder seg øverst i
 128 avfallshierarkiet, altså at de brukes lenger. Når tekstilene ikke kan brukes lenger bør det
 129 bli enklere å legge til rette for ombruk. Lenger ned i dette hierarkiet er gjenbruk av
 130 materialet, altså å lage nye tekstiler av fibre i de gamle tekstilene. Dette er bedre enn
 131 at de brennes eller havner i avfallsdeponi. Foreløpig er det som regel billigere å kaste og
 132 kjøpe nytt, enn å reparere klær. Når et klesplagg ikke kan brukes mer mangler det
 133 systemer og insentiver for mottak og resirkulering av tekstiler. Teknologien finnes til
 134 både sortering og omdanning av brukte tekstiler, som kan omdannes til ny tråd og tekstil.

135 Vi har gode systemer for enkelte andre varestrømmer. Pantssystemer for flasker og
 136 bokser er et godt eksempel på det. Systemet gir brukeren et økonomisk insentiv til å
 137 levere tilbake brukt emballasje. Det samme burde være mulig med tekstiler. Staten kan
 138 bidra med å sette noen rammer som sikrer at det er lønnsomt for forbrukere å levere inn
 139 brukt tekstil, i form av et pantssystem. Prising av tekstiler bør fungere slik at det blir mer
 140 lønnsomhet for klesprodusenter som mottar, sorterer og omdanner resirkulert materiale,
 141 enn produsenter med lineære verdikjeder.

142

143 Senterkvinnene vil:

- 144 • Sikre at mest mulig av tekstilene holder seg høyest i avfallshierarkiet.
- 145 • Innføre et pantssystem for tekstiler.
- 146 • Etablere sorterings- og gjenvinningsanlegg for tekstil i Norge.

147 22 «Entur» -På tide å innføre sømløse kollektivreiser i hele landet

148

149 Riksrevisjonen skriver i sin rapport «Sømløse kollektivreiser» fra januar 2024 at ti år etter
150 at Stortinget vedtok en satsning på sømløse kollektivreiser, er det fortsatt for komplisert
151 å planlegge og kjøpe kollektivreiser gjennom den nasjonale reiseappen Entur.

152 Entur skulle være et viktig bidrag mot målet om sømløse kollektivreiser gjennom å samle
153 inn og gjøre tilgjengelig reisedata for kollektivaktørene, men Enturs reiseapp blir lite
154 brukt. Appen er i liten grad kjent, mangler billetter og prisinformasjon, noe som gjør den
155 lite brukervennlig. Det er togoperatørene som finansierer store deler av Entur. Den
156 nasjonale reiseplanleggeren er ikke helt nøytral, da den har elementer som favoriserer
157 tog fremfor buss.

158 Senterkvinnene registrerer Riksrevisjonens tydelige budskap om at
159 samferdselsmyndighetene har ikke fullt ut har klart å gi Entur de rammebetingelsene de
160 trenger for å lykkes med appen sin. Det er oppsiktsvekkende at det er så komplisert å
161 reise kollektivt i landet, så vi vet hvilke miljømessige endringer som kreves innenfor
162 persontransport for å redusere klimagassutslippene. Hurdalsplattformen slår tydelig fast
163 at vi skal ha et godt utbygd kollektivnett i hele landet der det er enkelt og rimelig både å
164 reise til og fra jobb og skole og å reise raskt og klimasmart mellom landsdelene, de store
165 byene og til utlandet. Det er for eksempel i Vestland, Møre og Romsdal og store deler av
166 Nord-Norge hvor det ennå ikke lar seg gjøre å få kjøpt billetter til lokale kollektivreiser
167 med appen Entur. Når verken Samferdsels- eller Jernbanedirektoratet har klart å gi
168 befolkningen «sømløse» kollektivreiser i landet mener Senterkvinnene at det gir
169 grunnlag for å følge opp saken.

170 Senterkvinnene vil:

- 171 • At det satses videre på å bygge ut et godt kollektivnett i hele landet.
- 172 • At samferdselsmyndighetene følger opp satsingen på «sømløse kollektivreiser»
173 og gir et brukervennlig tilbud i hele landet som gjør det enklere for folk å
174 planlegge og benytte seg av kollektivtilbudet.
- 175 • at appen Entur blir istandsatt slik at befolkningen i hele landet kan bestille seg
176 billetter og betale for hele kollektivreisen gjennom appen.

177

178 24 Gode tannhelsetjenester til hele befolkningen

179

180 I Senterpartiets stortingsprogram for 2021-2025 vil vi at tannbehandling skal inn i
181 egenandelsordningen i folketrygden.

182 Aldersgruppen 21-24 år får samme refusjonsordning for tannbehandling som 19 og 20
183 åringene, det er et viktig grep Ap og Sp har sikret. Det gis gratis tannbehandling til
184 mennesker som har vært utsatt for tortur / overgrep, ved odontofobi (angst for
185 tannbehandling), ved rusproblemer og til innsatte i fengsel. Men, Senterkvinnene er
186 fremdeles utålmodige på at tannbehandling skal likestilles med andre helsetjenester.

187 Men det er også viktig at befolkningen og helsepersonell må få god informasjon om
188 forbedringene i tannhelsetjenesten. Som en del av en tannhelsereform må regelverket
189 gjøres enklere.

190 I august 2022 nedsatte Helse og Omsorgsdepartementet et Tannhelseutvalg som skal
191 levere sin utredning (NOU) innen juni 2024. Senterkvinnene venter spent på denne da vi
192 vet at det fortsatt er «hull å tette» før vi har en tannhelsetjeneste som skinner.

193 Ca. 10% av den voksne befolkningen går sjelden til tannlege og har høy risiko for dårlig
194 tannhelse. Senterkvinnene ønsker at det settes fokus på sammenhengen mellom dårlig
195 tannhelse og øvrige helseutfordringer. Tannlegeforeningen har satt fokus på at tanntap
196 og dårlig estetikk kan gi store psykiske belastninger. Vi vil ha økonomiske og
197 psykososiale tiltak som gjør at gode tannhelsetjenester blir tilgjengelig også for de som
198 ikke klarer å nyttiggjøre seg dagens ordninger. I tillegg bør somatiske og psykiatriske
199 helsetjenester kunne henvise til gratis undersøkelse hos tannlege når de møter pasienter
200 med tegn på forsømt tannhelse.

201 Vi har i mange år hatt et egenandelstak som beskytter befolkningen mot høye utgifter til
202 helsetjenester. Tannbehandling kan bli svært kostbart for de som trenger omfattende
203 behandling som ikke dekkes av dagens støtteordninger. Det må etableres et
204 egenandelstak også for tannbehandling. Egen økonomi kan ikke lenger være avgjørende
205 for god tannhelse.

206 Senterkvinnene mener at:

- 207 • Det haster å få iverksatt en tannhelsereform som gjør at tannbehandlingen
- 208 kommer inn i egenandelsordningen i folketrygden
- 209 • Det må bli et større fokus på sammenhengen mellom tannhelse og øvrige
- 210 helseutfordringer
- 211 • Gode tannhelsetjenester må gjøres tilgjengelig for alle

212 25 Økosystemene i våre fjorder er i stor fare, gjør det noe da?

213

214 Oslofjorden er bortimot tom for fisk. Der det for få år siden var fisk til alle som ville ut på
215 fjorden for å hente søndagsmiddagen sin, er det nå tomt for fisk, og tilhørende
216 økosystemer er i store vansker. Økosystemene må være friske for at vi skal kunne leve.

217 Årsakene til mangel på liv er kjente. Det betyr at med mot, vilje og stor innsats er det
218 mulig å få livet i fjorden tilbake.

219 Kollapsen skyldes overfiske, nedbygging og utfyllinger i strandsonen og stor tilførsel av
220 nitrogen fra urensede avløp. Nylig ble det vedtatt godkjenning av femdoblet
221 nitrogenutslipp fra våpenindustri i Hurum. Utslippet tilsvarer 10 % av det totale utslippet
222 av nitrogen i Oslofjorden.

223 Forskere mener det fortsatt er mulig å redde fjordene, men det haster.

224 Problemet syke fjorder gjelder i hele landet, mer eller mindre. Sørfjorden i Hardanger og
225 Byfjorden ved Bergen har store mengder giftstoffer og metaller som sink, kvikksølv,
226 kadmium og bly lagt seg på bunnen. De ødelegger de respektive økosystemene. Det
227 samme gjelder Sognefjorden, og så kommer de på rekke alle sammen, den ene fjorden
228 etter den andre.

229 Det gjøres en innsats på flere fronter, men resultatene, altså tegn til en friskere fjorder
230 uteblir. Da er ikke innsatsen stor nok, eller målrettet nok.

231 Kommunene kan ikke dekke kostnadene for reparasjonsjobben aleine. Staten må bidra
232 og ta et større ansvar.

233 Senterkvinnene krever at:

- 234 • det settes et tydelig fokus på temaet fjordenes økosystemer i krise fra
235 Regjeringen.
- 236 • målretta, forskningsbasert innsats intensiveres.

237

238

239 26 Barn i låginntekstfamiliar, gir vi dei ein sjanse?

240

241 Den generelle prisauken påverkar alle, men aller mest dei som hadde svak økonomi frå
242 før. Senterkvinnene meiner vi som politikarar må legge til rette for å bøta på nokre av dei
243 negative konsekvensane ved å veksa opp i ein låginntekstfamilie.

244 Regjeringa er i gang med ei stor kartlegging av problemområdet. Rapporten "En
245 barndom for livet – Økt tilhørighet, mestring og læring for barn i fattige familier" er inne i
246 siste fase før publisering. Barn som får bistand frå barnevernet er blant dei aller mest
247 sårbare i samfunnet. Dei har betydeleg større risiko for dårlegare psykisk helse og
248 manglande fullføring av utdanning.

249 Forsking har vist at berre eitt enkelt år i fattigdom set langvarige spor i vaksenlivet. Ifølge
250 sosionom/sosiolog og forfattar Kari Gustavsens har barn og unge som opplever fattigdom
251 i oppveksten, lågare inntekt og større problem med å få arbeid som vaksne.

252 Foreldre- og elevinitierte aktivitetstilbod har ei viktig rolle på fleire skolar og må vera
253 gratis. For mange familiar er det ikkje mogleg å delta på sosiale aktivitetar som ar
254 finanisert ved hjelp av kronerulling eller dugnad (f.eks. besøk på bowling, kino eller
255 klatrepark) av både helsemessige og/eller økonomiske årsaker. Konsekvensen kan vera
256 at barn og unge ikkje får delta på arenaer som er direkte berekna på dei.

257 Barn og unge som får tilbod om å begynna på fritidsaktivitetar som f.eks. fotball og
258 skolekorps kan stilla spørsmålet: Kor mykje kostar det å vera med? Deretter vel dei sjølv
259 å ikkje fortelja foreldra om aktivitetar som dei sjølv meiner er for dyre, for å spara foreldra
260 for bekymringar.

261

262 Senterkvinnene vil at:

- 263 • Barne- og familiedepartementet sin ekspertrapport "En barndom for livet – Økt
264 tilhørighet, mestring og læring for barn i fattige familier" vert brukt aktivt av
265 departementet og regjeringa.
- 266 • kommunane prioriterer bistand til drift av utlånsentralar for fritidsutstyr og
267 – klede.
- 268 • skolane vert sett i stand til å tilby aktivitetar som utflukter og enkel overnatting
269 utan bidrag i form av kronerulling eller dugnad.
- 270 • elevar får tilbod om eit gratis, sunt skolemåltid.
- 271 • Alle kommunar set av øyremerka midler til støtte for deltaking på
272 fritidsaktivitetar. Denne støtta må og inkludera at det er mogleg å delta på meir
273 enn berre fritidsaktivitetar lokalt.
- 274 • Ordningane må organiserast og innrettast slik at dei når borna som verkeleg
275 treng det.

276

277 27 Mer fokus på å forebygge rus og kriminalitet blant barn og unge

278

279 Rus og kriminalitet øker blant barn og unge. Vi hører stadig om hendelser der disse begår
280 kriminelle handlinger under påvirkning av rusmidler. Tragiske hendelser, noen så alvorlig
281 som vold og drap.

282 Mange kommuner sliter med å få til et godt forebyggende arbeid. En av årsakene til
283 dette er mangel på økonomiske midler. Samtidig er det et stort ønske å få i gang tiltak.

284 For å lykkes i dette arbeidet trengs en samordning på tvers både med skoler,
285 organisasjoner og politi.

286 En slik måte å samordne på er SLT-modellen. SLT står for **S**amordning av **L**okale
287 ressurser og kriminalforebyggende **T**iltak. Her koordineres informasjon, kunnskap og
288 ressurser mellom kommunale aktører og politi, samt næringsliv og frivillige
289 organisasjoner. På denne måten skal modellen fremme gode og trygge oppvekstvilkår.

290 En del kommuner har klart å få til en 100 % stilling, mens andre har delstillinger som SLT-
291 koordinator. Det finnes også andre måter å organisere dette arbeidet på. Dessverre er
292 dette i noen tilfeller blitt lagt til eksisterende stillinger som allerede har mer enn nok
293 oppgaver, noe som selvsagt ikke er bra. Hverken for den ansatte eller for dette viktige
294 arbeidet. Det er imidlertid viktig å si at noen kommuner også organiserer dette arbeidet
295 godt, uten SLT-koordinator.

296 Det trengs bærekraftige tiltak nå. For å få det til må det bevilges høyere statlige midler
297 og det må være mere fokus på dette svært viktig arbeidet. Forebyggende arbeid er på
298 sikt samfunnsøkonomisk lønnsomt. Barn og unge som får tidligere hjelp vil gå en
299 tryggere framtid i møte. Det vil gi dem god livskvalitet og de vil bidra med ressurser inn i
300 fellesskapet. Til glede for dem selv og til nytte for alle.

301

302 Senterkvinnene vil:

- 303 • Heve kvaliteten på rus- og kriminalitetsforebyggende arbeid
- 304 • Gi kommunene tilstrekkelige økonomiske midler til å prioritere dette arbeidet
- 305 • At ansattes kompetanse må styrkes der det trengs og at det jobbes mer og bedre
- 306 tverrfaglig mellom offentlige myndigheter, private aktører og frivilligheten.

307

308

309

310 28 Effektiv forebygging av vold mot kvinner

311
312 Senterkvinnene er meget bekymret over voldsutviklingen og er opptatt av å finne tiltak
313 som forebygger vold og som hjelper de som har et problem med sinne og aggresjon.

314
315 Vold mot kvinner har fått spesielt stort fokus etter drapssakene som har skjedd i løpet av
316 årets første uker. Voldsalarm, besøksforbud og omvendt voldsalarm er tiltak som kan
317 være meget viktig for å unngå tragedier. Viktigst er likevel å forebygge en utvikling der
318 enkeltpersoner tyr til vold i ulike situasjoner. Dette er en prosess som foregår over lang
319 tid og derfor er det en ekstra stor bekymring over at voldsbruk i skoler og barnehager er
320 økende. Det er en samfunnsutfordring som må involvere både foreldre, ledelsen og
321 ansatte i barnehager og skoler, helsestasjon, barnevern, krisesenter, rustiltak, terapitilbud
322 og politi. Vi må sette inn flere og sterkere tiltak nå for å stanse morgendagens
323 voldsutøvere.

324
325 Problemet er meget sammensatt og fordrer koordinering av alle hjelpesfunksjoner for
326 tidligst mulig fange opp de som trenger hjelp for å mestre og stagge sitt sinne og sin
327 aggresjon. Mange faktorer påvirker hva som utløser sinne og aggresjon.

328
329 Vi må anse dette som et folkehelseproblem og se det som alles oppgave å hjelpe
330 personer som viser tydelige faretegn. De må hjelpes med tiltak som kan rette dem inn
331 mot en bedre adferd.

332
333 Senterkvinnene vil at:

- 334
- 335 • Voldsutførelse må taes på alvor i alle sammenhenger hvor det oppstår og må få
  - 336 konsekvenser for den som utøver vold.
  - 337
  - 338 • Det må skapes holdninger i samfunnet om at tiltak mot vold må prioriteres.
  - 339
  - 340 • Barn må lære at de kan møte utfordringer og konflikter i livet uten å bruke vold.
  - 341
  - 342 • Det må satses mer på forebyggende tiltak som kan avhjelpe ved utfordrende hendelser
  - 343 i hverdagen.
  - 344
  - 345 • Alle må sikres en arbeidsplass og et skolemiljø hvor de ikke utsettes for fysisk eller
  - 346 psykisk skade.
  - 347
  - 348 • Hjelpemidlene som politi og hjelpeapparatet har i forbindelse med partnerkonflikter må
  - 349 tas i bruk i mye større grad for å beskytte de som utsettes for vold
  - 350
  - 351 • Risikovurderinger må utføres i alle saker med vold i nære relasjoner
  - 352
  - 353 • Øke kompetansen i førstelinje-tjenesten (barnehage, skole, helse og politi).
  - 354
  - 355 • Utvikle modeller for samhandling i førstelinjetjenesten.
  - 356
  - 357 • Mer ressurser som gir flere folk til forebygging.
  - 358
  - 359 • Utforme et "pakkeforløp-ordning", lignende som det som er i helsesektoren.

360

361 29 Framtidsretta satsing på kvinnehelse

362

363 1. Mars 2024 vart regjeringa si helse-og samhandlingsplan presentert. Vi fekk bl.a.
364 lovnader om at det nå skal bli slutt på fragmenterte tenester for gravide kvinner og at
365 regjeringa anerkjenner at det ikkje har blitt tatt tilstrekkeleg omsyn til skilnader mellom
366 kjønna i helse- og omsorgstenesta, forskning eller utdanning. Senterkvinnene har i mange
367 år venta på at kvinnehelse skal bli tatt på alvor. Nå skal vi få sjå ein eigen strategi for
368 kvinnehelse! Vi treng meir kunnskap om kvinners helse, gjennom heile livsløpet. Det er
369 på tide å fylle kunnskapshola som eksisterer rundt sjukdommar og helseutfordringar som
370 rammar kvinner. Kunnskapsmangelen rundt kvinnehelse er ei likestillings- og
371 folkehelseutfordring som rammar heile Noreg.

372 Senterkvinnene er opptatt av at satsinga skal vera framtidsretta. Med kunstig intelligens
373 (KI) kan vi i dag gjera mykje kjappare vurderingar i helsevesenet enn tidlegare. Dette er
374 ein teknologi det er viktig å utvikla. Derfor vil vi leggja inn kvalitetskrav på mangfald i
375 helseinformasjonen slik KI blir lært opp på. Det må bli slutt på at kvinner må venta lengre
376 på svar på utgreiingar eller bli avvist i helsevesenet på grunn av manglande kunnskap
377 hos behandlar.

378 Derfor vil Senterkvinnene:

- 379 • At Senterpartiet skal støtta kvinnehelseutvalet si anbefaling om å bruka minst
380 ein milliard kroner på kvinnehelse og at denne satsinga må fortsetta over tid.
- 381 • Sjukdommar og livsfaser som spesielt rammar kvinner må bli tatt på alvor og
382 HPV-vaksinen må bli tilgjengeleg for alle.
- 383 • At bevilgningar til kvinnehelseforskning og teknologiutvikling (KI) som skal ivareta
384 kvinner må aukast.
- 385 • At eit godt føde- og barseltibod må prioriterast med tilstrekkelege
386 finansieringar og nå bli samanhengande og heilskaplege gjennom svangerskap,
387 fødsel og barseltid i heile landet.

388 30 Rekruttering til lærarutdanningane

389

390 Lærarmangelen i skule og barnehage er stor. På same tid ser vi at søkjartala til
391 lærarutdanningane stuper. Dette er kritisk.

392 Nesten kvar femte person som jobbar i den norske skulen manglar godkjent
393 lærarutdanning og det trengst fleire tusen årsverk for å nå regjeringa sitt mål om 60%
394 barnehagelærarar i barnehagen.

395 I heile landet ser vi at utfordringane i skulen har også auka og blitt meir komplekse.
396 Skulen og lærarar vert negativt omtala og dette er svært uheldig for rekrutteringa til
397 lærarutdanningane.

398 I barnehagane er det ei utfordring å oppfylle bemanningsnorma. Fleire barnehagelærarar
399 i barnehagen medfører større del av personalgruppa som skal ha planleggingstid tek, og
400 dette tek tid frå arbeidet med borna. Regjeringa har gjort mykje positivt for å betre
401 småbarnsforeldre sin økonomi, blant anna ved å kutte foreldrebetaling i barnehage og
402 skulefritidsordning. Småbarnsforeldre sin økonomi og tiltak mot familiefattigdom er
403 viktig, men neste skritt må vere eit krafttak for å betre innhaldet og tilbodet i
404 barnehagane.

405 Gode barnehagar og skular er ein viktig føresetnad i det førebyggjande arbeidet som skal
406 sikre god helse og utvikling for den oppveksande generasjonen.

407 Senterkvinnene vil:

- 408 • Fjerne karakterkrav om 4 i matematikk for å kome inn på lærarstudiet
- 409 • Gjere lærarstudiet meir fleksibelt der studenten kan velje fire eller femårig studie
- 410 • Gi fleire muligheit for desentraliserte og nettbaserte studie
- 411 • Sikre at arbeidsgivar har gode rutinar på oppfølging av negative handlingar mot
412 tilsette
- 413 • Auka tid for leiing for kontaktlærarar
- 414 • Avsett tid til å arbeide systematisk med skulemiljøsaker
- 415 • Anerkjene at vald og truslar i skule/barnehage i dag er eit arbeidsmiljøproblem
- 416 • At arbeidsgjevar skal ha gode rutinar på oppfølging av negative handlingar mot
417 tilsette på skulen.
- 418 • Gi nyutdanna meir rettleiing og oppfølging dei første arbeidsåra
- 419 • At pedagognormen i barnehagen må følgast opp med kraftfulle tiltak for å sikre
420 tilstrekkeleg personale gjennom heile dagen. Det må verte samanheng mellom
421 pedagognorm og bemanningsnorm.
- 422 • Auke planleggingstida for pedagogar i barnehagen
- 423 • Sikre lønnsauke for barnehagelærarar som tek masterutdanning
- 424 • Gi barnehagelærarar kursing og vidareutdanning på lik linje med lærarar i skulen.

425

426 34 Auka kapasitet innan psykisk helse og rusbehandling

427

428 I debatten om rusreforma, som aldri vart vedteken, men likevel delvis implementert i
429 politiets praksis, var det brei einigheit om at behandling skulle vere prioritert framfor
430 straff. No sit vi att med ein praksis som har fjerna strafferettsleg handlingsrom

431 utan å erstatte det med behandling. Målet må jo likevel vere å få på plass auka bruk av
432 behandling. Det fordrar at vi tek godt vare på dei plassane med høg kompetanse innan
433 rusbehandling som vi har i dag, samstundes som vi bygger vidare på dei og aukar
434 kapasiteten.

435
436 Regjeringa har eit uttalt mål om å styrke psykisk helsevern og tverrfagleg spesialisert
437 rusbehandling. Trass i brei einigheit og uttalte mål om prioritering og auka satsing, ser vi
438 altså at fagmiljø og insitusjonar for rusbehandling vert nedprioritert og nedlagd. Eit døme
439 på dette er rusinstitusjonen Tronvik i Helse Førde som vart vedteken nedlagt av eit styre
440 som ikkje såg andre alternativ gitt dei økonomiske rammene og prioriteringane som er
441 gjort no og tidlegare. Også andre stader i landet ser ein at institusjonar mister
442 behandlingsplassar.

443 Dette til tross for at helseministeren i januar 2024 ga sjukehusa i oppdrag i *auke* tal
444 døgnplassar innan psykisk helsevern og rusbehandling. Ein skulle ha høgare kapasitet i
445 2024 enn i 2023. Vedtaket er altså gjort stikk i strid med konkret oppdrag
446 frå helseministeren.

447
448 Senterkvinnene krev at:

- 449 • Regjeringa følg opp sine egne instruksar og tek aktivt grep for å hindre nedlegging av fleire
- 450 institusjonar.
- 451 • Regjeringa sørgar for nok midlar til å drifte sjukehus og behandlingsinstitusjonar etter lovverk og
- 452 egne instruksar
- 453 • Helseføretaksmodellen må revurderast og helst erstattast med eit konsept som set helse og
- 454 fagkunnskap framfor kortsiktige økonomiske omsyn.

455